

Уманець М.В., Кудлай К.В.

Дніпровський національний університет імені О.Гончара

Напрями корекції когнітивних процесів дошкільників із затримкою психічного розвитку

У зв'язку з тим, що в наш час в Україні зростає кількість дітей із ЗПР, зміст і методика корекційної роботи з ними набуває особливої значущості. Більшість наукових досліджень Т.П. Вісковатової, Т.О. Власової, Т.Д. Ілляшенко, К.С. Лебединської, Т.М. Лазоренко, В.І. Лубовського, М.С. Певзнер, У.В. Ульянової та ін. свідчать, що дітям із затримкою психічного розвитку в усіх її клінічних проявах можна допомогти при системній корекційно-педагогічній роботі з ними [2, 6, 7, 8].

Обраний Україною курс на формування справді європейського, толерантного за своїми цінностями суспільства вимагає від нас цінувати кожную особистість з усіма її особливостями, дбати про її розвиток і можливість самореалізації. При визначенні основної мети і завдань корекційної роботи важливо пам'ятати положення Л.С. Виготського про створення зони найближчого розвитку особистості і діяльності дитини як основний зміст корекційної роботи [3].

Саме за умов адекватної та своєчасної корекції когнітивного процесу дитина із ЗПР може досягати високого рівня компенсації. Психолого-корекційна робота має велике значення для попередження неуспішності дошкільників, формування пізнавальної активності, тому старший дошкільний вік є найбільш сензитивним до розвитку і корекції порушень у дитини. Взагалі весь навчально-виховний процес таких дітей повинен ґрунтуватися на принципах корекційної педагогіки та розумінні першопричини відхилень у психічному розвитку цих дітей, повинна здійснюватися підготовка в особистісно-розвиваючій сфері дитини, бути спрямованим на усунення перешкод для успішної інтеграції дитини у соціальне середовище, а не просто на оволодіння дитиною певної суми знань.

Таким чином, загальна мета корекційно-розвивальної роботи – сприяння розвитку дитини, створення умов для реалізації її внутрішнього потенціалу, допомога в подоланні і компенсації відхилень, що заважають розвитку. Досягти цієї мети можливо лише в тому випадку, коли корекційно-розвивальна робота відповідає певним умовам [5]:

- корекція має бути спрямована на виправлення і розвиток, а також компенсацію тих психічних процесів і новоутворень, що почали формуватися в попередньому віковому періоді, та які є основою для розвитку в наступному періоді;

- корекційно-розвивальна робота має створювати умови для ефективного формування тих психічних функцій, що особливо інтенсивно розвиваються в поточний період дитинства;

- корекційно-розвивальна робота має сприяти формуванню передумов для благополучного розвитку на наступному віковому етапі;

- корекційно-розвивальна робота має бути спрямована на гармонізацію особистісного розвитку дитини на конкретному віковому етапі.

Тому окремої уваги заслуговує організація психологічного супроводу навчання дітей із ЗПР, бо успішне навчання даної категорії вимагає постійного тісного контакту корекційних педагогів, батьків та психолога [7]. Корекційно-розвивальна робота в першу чергу має бути спрямована на формування та розвиток мотивації навчання, створення спільно з педагогом-вихователем навчальних ситуацій, які будуть сприяти виробленню інтересу до процесу навчання, оволодіння прийомами здобування знань. Сприятимуть цьому також і заняття, спрямовані на розвиток збережених у дитини психічних процесів.

Основними завданнями корекційно-розвивальних занять, які направлені на розвиток когнітивних процесів, є [4]:

- розвиток сенсорно-перцептивної діяльності і формування еталонних понять;

- розвиток мнемічної діяльності;

– формування мислиннєвої діяльності у взаємозв'язку з мовленнєвим розвитком;

– розвиток розумових здібностей шляхом опанування дій заміщення і наочного моделювання в різних видах діяльності (ігрова, предметно-практична, навчальна);

– розвиток творчих здібностей.

Неодмінною умовою успішності корекції когнітивних процесів дитини із ЗПР, тісно пов'язаною з першою, є комплексний підхід до її здійснення. Працюючи над усуненням певної вади в інтелектуальній діяльності дошкільника, необхідно усвідомлювати тісний взаємозв'язок та взаємозалежність між окремими психічними функціями. Практично неможливо розділити розвиток сприймання, мислення, пам'яті та інших функцій, спочатку зайнявшись однією, а потім іншою. Чим би ми не займалися з дитиною, ми розвиваємо її психіку в цілому, тому що, сприймаючи річ, дитина тут же запам'ятовує її зовнішній вигляд, назву, дії з нею, осмислює її належність до певної групи вже відомих предметів [1].

Важливим етапом корекційної роботи є формування уявлень про напрямки простору, зокрема вміння орієнтуватися на місцевості, на площині, розуміти розташування предметів у просторі. Розвиток уміння орієнтуватися в напрямках простору в дітей відбувається поетапно.

Отже, оволодіння дитиною із ЗПР здатністю мислити, мовленням, засвоєнням знань відбувається більш осмислено й систематизовано. У результаті і функції пам'яті (запам'ятовування та відтворення) стають більш продуктивними.

Особливу увагу слід звернути на покращення уваги та сприймання у цієї категорії дітей, позаяк довільна увага у них, як правило, розвинута слабо, знижена здатність до її розподілу, звужений обсяг уваги. У корекційній роботі з цими дітьми необхідно надавати велике значення розвитку довільної уваги.

Таким чином, корекція когнітивних процесів дошкільників із ЗПР – це дія, спрямована на певні психологічні структури з метою забезпечення

повноцінного розвитку і функціонування дитини. Вона потребує тривалої і системної роботи, яка охоплює всі види їх діяльності. Треба правильно організувати підхід до кожної дитини, такі діти здатні на значний прогрес у знаннях, уміннях і навичках. Позитивна динаміка дає можливість дітям нормально адаптуватися в суспільстві.

Література

1. Актуальные проблемы диагностики задержки психического развития детей / под ред. К. С. Лебединской. – М. : Педагогика, 1982. – 325 с.
2. Власова Т. А. Дети с временной задержкой психического развития / Т. А. Власова, М. С. Певзнер // Учителю о детях с отклонениями в развитии. – М. : Просвещение, 1967. – 185 с.
3. Власова Т. А. О детях с отклонениями в развитии / Т. А. Власова, М. С. Певзнер. – М., 1973. – 78 с.
4. Касицына М. А. Коррекционная ритмика. Комплекс практических материалов и технология работы с детьми старшего дошкольного возраста с ЗПР / М. А. Касицына, И. Г. Бородина. – М. : ГНОМ и Д, 2005. – 216с.
5. Коломинский Я. Л. Диагностика и коррекция психического развития дошкольников / Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько. – Мн. : Университетское, 1997. – 78 с.
6. Шевченко С. Диагностика и коррекция задержки психического развития у детей : пособие для учителей и специалистов коррекционно-развивающего обучения / под ред. С. Шевченко. – М.: АРКТИ, 2004. – 224 с.
7. Класифікація психічних і поведінкових розладів: клінічний опис і вказівки по діагностиці. – 2-е вид. – К. : Сфера, 2005. – 308 с.
8. Немов Р. С. Психология : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. / Р. С. Немов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – С. 100.